

Zpráva ze stáže v Brně

Následující zpráva je shrnutím stáže Gangway e.V. v Berlíně u kolegů v Brně a Blansku, z nichž někteří Gangway e.V. v Berlíně již před měsícem navštívili.

Hlavním tématem naší stáže byla spolupráce mezi terénní sociální prací (streetwork) a školami. Během našeho týdenního pobytu v Brně jsme navštívili různé instituce včetně klubů pro mládež poskytující i terénní sociální práci na ulici, sociální práci ve školách a centrum prevence kriminality a resocializace. Ve zprávě chceme popsat, co jsme v České republice viděli a přiblížit zkušenosti, které jsme získali.

Blansko, Klub PVC

V Blansku, menším městě nedaleko Brna, jsme navštívili nízkoprahový Klub PVC. Tento klub pro mládež patří pod organizaci Podané ruce, která nabízí podporu při zneužívání návykových látek a závislostech pro dospělé a také zázemí pro práci s rizikovou mládeží. V této organizaci pracuje asi 200 zaměstnanců, čímž se řadí mezi největší v České republice. Podané ruce začínaly s programy protidrogové prevence a poté rozšířily svoji působnost o práci s mládeží

a o sociální práci s mládeží. Organizace vzhledem k pandemii nabízí i testování a očkovací pracoviště.

Kromě terénní sociální práce s mládeží působí v Blansku také streetworkeri (kteří pracují pouze ve streetworku) se zaměřením na prevenci závislostí a bezpečnější užívání drog.

Klub PVC je jedním z nejstarších klubů pro mládež v České republice a zároveň jediným klubem v Blansku. Když jsme tam přijeli, v klubu bylo mnoho mladých lidí využívajících různé prostory a aktivity, který Klub nabízel.

Cílovou skupinu tvoří dospívající a mladí dospělí ve věku 13 až 26 let. Většina návštěvníků klubu pro mládež bývá však ve věku 14 až 18 let. Klub denně navštíví asi 30 mladých lidí, pro které pracovníci sestavují individuální plány – pokud klub navštěvují pravidelně. Tyto individuální plány popisují jak důvod, proč je někdo považován za ohroženou mládež, tak i cíl, který se stanovuje společně se samotným mladým člověkem. Neustále se dokumentuje i nový obsah poradenství a změny, což kromě vysoké byrokratické náročnosti může mít i tu výhodu, že důležité informace o návštěvnících lze snadno vyhledávat a zapamatovat si je. To je pro budování vztahů výhodné, protože kolegové si tak mohou důležité informace vyhledat a navázat na ně během diskuse. Současně však je systém dokumentace spojen s nebezpečím vzniku dojmu, že efektivitu sociální práce lze ověřovat ve všech oblastech. Avšak přehlíží se skutečnost, že například efektivitu budování vztahů nelze do systému dobře zaznamenat a že zejména proces budování vztahů může někdy trvat velmi dlouho. Tento systém může také vytvářet určitý tlak na sociální pracovníky, aby namísto věnování svého času mladým lidem trávili čas v kanceláři a obhájovali svoji práci.

Na rozdíl od Berlína, kde jsou práce v klubech pro mládež a streetwork od sebe odděleny, práce kolegů v České republice zahrnuje jak streetwork tak i podporu v klubech pro mládež. Oblast streetworku je poměrně nová¹ a v současné době se rozvíjí a rozšiřuje. Zatím nejsou stanoveny pevné časy pro práci v terénu, protože to záleží na tom, kdy to dovolí vyčerpání a personální obsazení klubu. Kombinace streetworku a klubu pro mládež vyžaduje jak velkou kapacitu, tak i organizaci. Jako velmi výhodná se však jeví také kombinace práce ve veřejném prostoru a možnosti nabízet místo pro setkávání, prostor pro poradenství nebo útočiště. Zejména pro budování vztahů může být velmi výhodné, když mladí lidé, s nimiž byl navázán první kontakt na ulici, přicházejí do klubu a tráví zde čas. U nás tato možnost chybí, protože v našich kancelářích pro mladé lidi nemáme místo. Avšak kombinace práce v klubu a streetwork znamená hodně práce a tak nezbývá čas na výlety a jiné činnosti, což naše práce naopak umožňuje.

Klub pro mládež Likusák – Ratolest Brno

Klub pro mládež Likusák je součástí organizace Ratolest Brno, která působí v různých oblastech sociální práce s mládeží v Brně.

Klub se nachází v okrajové části města, která je charakteristická typickou panelovou zástavbou z doby socialismu. Žije zde velmi různorodé obyvatelstvo z hlediska sociální i ekonomické situace. Budova klubu se nachází uprostřed panelové zástavby, relativně v centru a pro mladé

¹ V porovnání s Berlínem, resp. SRN.

lidi je snadno dostupná. Čtvrť Líšeň je nejhustěji osídlenou čtvrtí v Brně, žije zde přibližně 25 000 obyvatel. Přesto je Klub Likusák jediným NZDM v této čtvrti!

Koncepce práce se odvíjí od místa působení, jde o klasickou nabídku klubu pro mládež a také streetworku ve formě terénní sociální práce.

Cílovou skupinou jsou dospívající a mladí dospělí ve věku 12 až 26 let. Pokud práce s mladými lidmi přesáhne rámec úvodního setkání, pak se mezi sociálními pracovníky a mladými lidmi musí uzavřít dohoda, která je podmínkou pro financování služeb z veřejných prostředků. Gangway v Berlíně takovéto dohody neuzavírá. Výhodou může být to, že je s mladými lidmi uzavřen určitý závazek, zatímco nevýhodou je hodnocení a financování práce na základě kvantitativních dohod, a nikoli na základě kvalitativních a obsahových kritérií.

Do klubu kvůli pandemii koronaviru přestalo docházet mnoho návštěvníků. Sociální pracovníci se snaží navazovat nebo udržovat kontakt s mladými lidmi online na sociálních sítích, například na Instagramu. To se daří jen částečně, protože práce s mládeží se rozvíjí na základě skutečných osobních vztahů. Na této situaci je dobře vidět velká výhoda kontaktní práce. Sociální pracovníci se mohou při svých pravidelných pochůzkách setkávat s mnoha mladými lidmi, které již znají, ale také s “novými” mladými lidmi, a tak nadále pracovat na budování vztahů a nabízet kontaktní práci s mládeží. Před pandemií klub uzavíral každoročně dohody se zhruba 250 klienty, v současné době maximálně se 140 klienty ročně. Podobné informace v této době slychá řada berlínských klubů mládeže. Mladí lidé do klubů díky pandemii nedochází tak často, protože protiepidemická nařízení výrazně zúžila nabídku přímo na místě.

Brno, Základní škola a mateřská škola

Den začal dobře, protože jsme si spletli vchod a skončili ve školní jídelně. Zatímco jsme se tam snažili vysvětlit situaci – nikdo neuměl anglicky a my česky – jeden ze zaměstnanců školy, který si všiml, že jsme vešli špatným vchodem, přišel za námi a doprovodil nás ke správnému vchodu do školy. Tam na nás čekaly Andrea, Janča a praktikantka ze střediska mládeže Lavina. Andreu jsme již znali ze zářijové návštěvy české delegace v Berlíně. Společně jsme se pak setkali s Václavem, sociálním pracovníkem školy, který nám ve své kanceláři u kávy a sušenek vyprávěl o své práci:

Jedná se o základní školu s první až osmou třídou. Celkem se zde vzdělává asi 400 žáků, průměrná velikost třídy je asi 15 žáků. Václav je k dispozici v pracovních hodinách téměř každý den. Problémy jsou zejména v oblasti záškoláctví, vytváření gangů, krádeží a zvýšeného sklonu k násilí. Přestože (později) navštěvují učiliště či střední školu, jen několik studentů školu pravděpodobně ukončí, protože mnoho dívek brzy otěhotní a v důsledku toho ze školy odcházejí.

Pak nás Václav vzal na prohlídku školy a my jsme mohli krátce nahlédnout do probíhající výuky.

Pro nás jako streetworkery z tak různorodého města jako je Berlín bylo důležité dozvědět se o rozmanitosti samotných studentů. Podle Václava pochází asi 95 % studentů z tzv. sociálně vyloučených oblastí a jsou to převážně Romové. Jedno procento studentů pochází z Ukrajiny.

Po obědě s kolegy z Klubu Laviny jsme šli do blízkého klubu pro mládež

Brno, Klub Lavina

Klub Lavina je nízkoprahové centrum pro děti a mládež v Brně, jehož služby jsou určeny dětem a mládeži ve věku od šesti do šestnácti let. Zřizovatelem klubu je Armáda spásy, která začala pracovat s lidmi bez domova a dalšími marginalizovanými skupinami v tehdejší Československu v roce 1919. V září 2013 byla Armáda spásy Ministerstvem kultury registrována jako církev.

Toto spojení s církevní historií je v klubu Lavina přímo patrné, protože v budově se nacházejí nejen kanceláře pro sociální pracovníky, kuchyňka jídelny, hudební místnost a několik společenských místností s hrami, stolním fotbalem, stolním tenisem a počítači, ale také kaple.

Několikrát do roka se zde konají mše a církevní akce, na které jsou děti a mladí lidé z klubu srdečně zváni. Přestože jsou tato setkání začleněna do koncepce klubu, nejsou každodenní součástí sociální práce s dětmi a mladými lidmi, kteří mohou klub navštěvovat zdarma.

Během návštěvy mají možnost odpočívat na pohovkách, hrát stolní tenis nebo stolní fotbal nebo si v hudební místnosti zahrát na různé nástroje (včetně bubnů a kytary). Kromě toho Klub nabízí pomoc s psaním domácích úkolů a využití tří počítačů pro školní úkoly nebo hru. Ve službě jsou vždy dva sociální pracovníci, takže děti a mladí lidé mají možnost řešit problémy, které se jich emočně týkají. V zájmu zachování soukromí se intenzivnější rozhovory často odehrávají v místnosti vybavené pohodlnými polštáři a se spoustou rostlin.

Pracovníci Gangway e.V. Berlín a Klubu Lavina v prostorách klubu pro děti a mládež

Zvláštností konceptu Klubu Lavina je kombinace sociální práce přímo v klubu se sociálním streetworkem.

Kromě pevně stanovené otevírací doby Klubu probíhají v určitých čtvrtích pravidelné obchůzky, na kterých zvou děti a mladé lidi do Klubu a upozorňují na nabízené služby. Spolupracují také s jednou z místních škol, Základní školou a mateřskou školou. V rámci této spolupráce si učitelé a sociální pracovníci vyměňují informace o dětech a mladých lidech, kterým Klub nabízí vhodné služby, a o potřebách žáků.

Naše návštěva v Klubu Lavina byla velmi podnětná a příjemná.

Díky pobytu v Klubu během otevírací doby jsme se setkali se žákem základní školy, který nás pozval ke hře stolního fotbalu, a poslouchali jsme hudbu – tři mladí lidé hráli v hudební místnosti.

Brno, Centrum prevence a resocializace

Na dalším setkání v sídle Ratolesti jsme poznali Centrum prevence a resocializace. Tento projekt se zaměřuje na “podezřele se chovající” mladé lidi nebo na ty, kteří trestný čin již spáchali.

Privítala nás sociální pracovnice Anna Krchňavá, která nám podrobněji vysvětlila svoji práci. Program, který nám byl představen, se skládá ze dvou částí. Jedna je zaměřena na mladé lidi ve věku 9-15 let, kteří trestný čin ještě nespáchali, ale začali se chovat podezřele – a na tuto cílovou skupinu je preventivní program zaměřen. Druhou částí je probační program pro mladistvé ve věku 15 až 18 let, kteří trestný čin již spáchali.

Pokud se mladí lidé již dopustili trestného činu, může jim účast v programu nařídít soud. V případech, kdy má být program použit preventivně, přijetí mladého člověka mohou zajistit například OSPODY. Program však není určen pro mladistvé, kteří se již dopustili závažných trestných činů.

Zvláštností obou programů je dobrovolná povaha účasti. Přestože účast v programu může navrhnout soud nebo OSPOD, účastníci mohou z programu kdykoliv vystoupit. A pokud se mladí lidé rozhodnou do programu se později opět zapojit, obvykle dostanou druhou šanci.

Program spočívá ve dvou schůzkách týdně a terapeuticky zaměřených skupinových a individuálních rozhovorech, výletech, sportovních, výtvarných a vzdělávacích aktivitách. Do programu jsou také zapojeni rodiče, pokud je to možné.

Ve skupinách nebo individuálně se mladí lidé mají naučit jak lépe reagovat v konfliktních situacích a co mohou využít, aby se z nich nestali delikventi. Na konci programu jsou vytvářeny a vyhodnocovány individuální cíle. Například zda se mladí lidé věnovali svým koníčkům tak, jak původně zamýšleli? A pokud ne, co jim v tom bránilo?

Hlavními body tří až čtyřměsíčního programu je outdoorový víkend a trénink s českým mistrem světa v thajském boxu. Obojí je posouvá až na hranice jejich fyzické odolnosti a zároveň se při tom výborně baví.

Někdy se setkání účastní i státní zástupci nebo se pořádají návštěvy vazebních věznic, aby se mladí lidé trochu zalekli.

Což jsme ale považovali za velmi závažné, protože jsme měli dojem zdviženého ukazováčku, který mladým lidem ukazuje důsledky, ale nezaobírá se příčinami.

Nakonec jsme však všichni odcházeli ze setkání s pocitem, že se zde s mladými lidmi pracuje velmi smysluplně.

Brno, Nízkoprahový klub pro mládež Pavlač a prohlídka okolí

Oblast, kde se stýkají tři brněnské městské čtvrti - sever, střed a Židenice - je jednou z nejchudších a zároveň nejrychleji se měnících obytných oblastí v centru města.

Tato oblast je označována jako sociálně vyloučená oblast a žijí tady romské rodiny někdy již v páté generaci.

Život tam není snadný.

Bylo pro nás vzrušující navštívit tamní klub mládeže Pavlač a poté si prohlédnout okolí. Součástí programu Pavlač je také terénní práce.

Nejprve jsme se sešli v prostorách Klubu Pavlač, kde nás Martin seznámil s tím, co dělají. Cílovou skupinou Klubu jsou děti a mladí lidé z této sociálně vyloučené oblasti, což jsou většinou děti z romských rodin, ve věku od šesti do osmnácti let, přičemž pro děti ve věku od šesti do deseti let je vyhrazena jiná návštěvní doba než pro jedenácti až osmnáctileté.

Cílem práce v Pavlači je snaha o kompenzaci špatných sociálních podmínek dětí z této oblasti. To zahrnuje rozvoj sociálních dovedností, zdravého sebevědomí, aktivizaci vlastních zdrojů, řešení konfliktních situací a snahu o systematické snižování sociálních rizik. V neposlední řadě to také znamená vytvoření bezpečného prostoru pro děti, které jsou jinak na mnoha místech diskriminovány. Každý den Pavlač navštěvuje asi 25 dětí a mladých lidí.

Během následné prohlídky s Martinem jsme si udělali vlastní obrázek o situaci v okolí. Cestou jsme byli upozorňováni na postupující gentrifikaci těchto obytných čtvrtí. Zdálo se nám, že nerenovovaná průčelí domů jsou postupně nahrazována novými a rekonstruovanými budovami, což vede k vytlačování dlouhodobě usazeného romského obyvatelstva. Na této prohlídce jsme měli možnost seznámit se s místním projektem protidrogové výchovy. Na parkovišti jsme viděli minibus, ve kterém dva sociální pracovníci sbírali od závislých použité injekční stříkačky a rozdávali nové. Na místě byla k dispozici káva, čaj i sociální poradenství v případě potřeby.

Poslední zastávkou na této mimořádně vzrušující prohlídce centra Brna byla ubytovna pro lidi bez domova, která byla otevřená během období koronaviru a která zřejmě zůstane natrvalo.

Závěr

V Brně jsme strávili týden, získali jsme nejrůznější dojmy a měli jsme příležitost zúčastnit se mnoha setkání. Viděli jsme mnoho paralel s naší prací, například budování vztahů s mladými lidmi, nízkoprahový přístup, osobní setkávání a zaujatost pro mladé lidi.

Našli jsme také podobnosti s ohledem na současnou pandemickou situaci: jak z hlediska přítomnosti mladých lidí v klubech a na ulicích, tak z hlediska psychického stresu a ekonomických důsledků pro mladé lidi.

Bylo pro nás velmi vzrušující seznámit se s odlišnými postupy terénní práce, než s jakými pracujeme v Gangway. Projekt prevence kriminality a resocializace byl pro nás také novým a zajímavým konceptem.

Povinnost podrobné dokumentace v klubech mládeže podnítila kritickou diskusi o měřitelnosti efektu sociální práce a s tím souvisejícím tlakem na její zdůvodňování či obhajování.

S politováním jsme konstatovali, že sociální práce v České republice je jak v politické tak i společenské úrovni méně oceňována, což se odráží jak v odměňování, tak ve společenském vnímání. Doufáme, že se to v budoucnu změní, aby se tento obor stal pro mladé lidi dlouhodobě atraktivní.

Tato stáž opět prokázala, jak důležitá jsou odborná setkávání nejen na národní, ale i na evropské úrovni. Mohli jsme si rozšířit obzory, načerpat nové nápady a navázat další kontakty.

Těšíme se na budoucí spolupráci.